

Cultuurhistorisch landschap (Provinciaal cultuurhistorisch belang)**Naam:** Maasterrassen**CHW-code:** LSMA**Regio('s):** Maasvallei

Cultuurhistorisch belana: Het gebied van de Maasterrassen is van bijzondere cultuurhistorische betekenis door de opbouw van het landschap in drie niveaus, die verschillen in inrichting en in het gebruik dat men er vanouds van heeft gemaakt. Op het laagterras liggen graslanden en de karakteristieke Maasheggen. Op het middenteras ligt het kralensnoer van dorpen. Hier zijn ook de doorgaande wegen en de grote akkercomplexen gesitueerd. Op het hoogterras lagen vroeger de heidevelden, thans vindt men er bossen en jonge landbouwontginningen.

Strategie: Behoud en herstel van de Maasheggen en open akkers
 Versterken van contract tussen gesloten Maasheggen vs. de open terrasrug. De compacte dorpen vs. de open akkers
 De waterbergingsopgave afstemmen op de historisch landschappelijke waarden als heggen, micro-reliëf en padenstructuur
 Eisen stellen aan dorps- en stadsuitbreidingen
 De economische dragers afstemmen op cultuurhistorische identiteit Maasvallei
 Het vergroten van de cultuurhistorische waardering door het vergroten van de beleving

Beschrijving: Tussen de Maas en de Peel ligt het gebied dat we tot het Brabantse deel van het Maasdal rekenen. Het kan in enkele smalle, langgerekte zones worden verdeeld. In de eerste plaats de Maas zelf, met de overstromingsvlakte (het laagterras) langs de rivier. Verder bij de rivier vandaan vinden we het middenteras, een overgangszone die bestaat uit dekzanden die doorsneden worden door oude Maasmeanders en kleine beekdalen. De derde zone, het hoogterras, betreft de hogere zandgronden, die vroeger bestonden uit heidevelden, moerassen en veengebieden. De inrichting en het gebruik van het gebied door de mens sluiten nauw aan op deze oorspronkelijke terreingesteldheid. In de overstromingsvlakte vinden we graslanden, met als perceelsscheidingen de fraaie Maasheggen en een netwerk van zandpaden. De dorpen liggen in een rij op enige afstand van de rivier op de randen van het middenteras. Deze gronden zijn wat hoger gelegen zodat hier geen gevaar voor overstromingen te duchten was. De zone werd vanouds gebruikt als akkerland. Vaak lagen de akkers in grotere complexen bij elkaar. De dorpen en de akkercomplexen wisselen elkaar af als in een fraai kralensnoer. De beekdalen, die het terrassenlandschap doorsnijden, zijn vaak nog als grasland in gebruik. Op de hogere gronden waren tot diep in de negentiende eeuw uitgestrekte heidevelden en natte broekgebieden te vinden. De grootste verandering heeft plaatsgevonden in deze voormalige woeste gronden, die in de loop van de negentiende en twintigste eeuw zijn ontgonnen en tot landbouwgrond en bos zijn gevormd. Daarnaast hebben de ontwikkeling van de infrastructuur, ruilverkavelingen, boomkwekerijen en de uitbreiding van de dorpen tot gevolg gehad dat de verschillende landschapseenheden wat minder duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn en een deel van hun essentiële kwaliteiten zijn kwijtgeraakt. De grotere dorpen liggen vrijwel allemaal op de grens van het middenteras, tussen de bouwlanden en het grasland langs de Maas. De dorpen op de terrasrug lagen vrij geïsoleerd en waren op de Maas gericht. Ten westen van de dorpen en akkers strekten de woeste gronden en de natte heide van de Peel zich uit. Bijzonder zijn de dorpen Vortum en Mullem, die in kleine beekdalen op het middenteras liggen. Ten westen van deze dorpen kwamen kleine buurtschappen tot ontwikkeling, verspreid in het gebied gelegen. De kerkelijke centra van de Maasvallei lagen in de Boxmeer en Beugen. Tussen Oeffelt en Beugen, op het middenteras van de Maas, ligt een pleistocene Maasmeander waarin zich in het Holoceen een dikke veenlaag heeft gevormd. De afgelopen honderd jaar is het veen vrijwel geheel afgegraven ten behoeve van de turfwinning. Deels werd de turf aangewend voor particulier gebruik, deels werd de steenbakkerij aan de noordzijde van de meander van brandstof voorzien. Door de turfwinning zijn er grote meren ontstaan: De Vilt in het zuiden en de Kleine Vilt in het noorden. Door het gebied loopt een beek, die thans de Oeffeltsche Graaf of Oeffeltsche Raam heet en die op oude kaarten als Vildsche Graaf is opgetekend. In de overstromingsvlakte van de Maas ligt het bijzondere landschap van de Maasheggen. Het is een kleinschalig gebied waar de graslandpercelen van elkaar gescheiden zijn door forse houtsingels, die voor een groot deel uit meidoorns en andere doornstruiken bestaan. De heggen werden als veekering gebruikt door deze te vlechten: de uitstekende takken werden ingekeept en horizontaal ingevlochten. Op deze manier ontstond een effectieve afbakening voor hooi- en weilanden. De heggen werden eens in de zes jaar teruggesnoeid. Het hout diende als brandhout. De solitaire bomen in het gebied, essen en eiken, werden geknot waarbij het hout van de essen werd gebruikt voor bezems en andere gereedschappen het zogenoemde geriefhout. Bovendien werkten de Maasheggen als slibvang: als de Maas overstroomde zorgden de heggen ervoor dat de stroomsnelheid van het water verminderde en er vruchtbare slib kon bezinken. De heggen behielden hun functie tot de komst van het prikkeldraad in de jaren '20 van de vorige eeuw. Daarna, en vooral na de Tweede Wereldoorlog is het onderhoud aan de heggen vaak achterwege gebleven en groeiden de

heggen sterk uit. Op sommige plaatsen vonden de boeren dat de begroeiing teveel plaats innam en teveel schaduw veroorzaakte en werden de heggen vervangen door prikkeldraad. In deze gebieden, zoals ten westen van Veerstraat bij Sint Agatha, de Malders-Horddonken bij Vierlingsbeek en de Waerd bij Maashees, vinden we slechts relictten van het vroegere heggenlandschap. In de buurt van Boxmeer is het Maasheggenlandschap het best bewaard gebleven. Sinds een aantal jaren worden de Maasheggen weer opnieuw aangepland en versterkt. Tussen Oeffelt en Beugen, wordt een groot aaneengesloten vlechtheggegebied gerealiseerd. Dit staat bekend onder de naam Historisch Monument Maasheggen. De ontwikkeling, het duurzame beheer en onderhoud van het Maasheggenlandschap zijn hierbij het uitgangspunt. De traditie van het heggenvlechten staat bij het jaarlijkse NK heggenvlechten weer opnieuw in de belangstelling. De onderslagmolen van Vierlingsbeek ligt op een markante plek in het landschap, namelijk op de rand van het middenteras. Er was ter plaatse van de molen een flink hoogteverschil waardoor het water van de beek de molen kon aandrijven. In het Maasdal zijn verschillende molens op soortgelijke plaatsen aanwezig (geweest), zoals de nog bestaande Holtmuelen in Geijsteren. Ten noordoosten van Boxmeer ligt kasteel Boxmeer. Het werd in de dertiende eeuw gesticht in een meanderbocht van de Maas. Deze oude Maasarm, Het Meer geheten, maakte deel uit van de omgrachting. Tegenwoordig is slechts een deel van de grachten nog aanwezig. Aan de oostkant van het kasteel ligt de Maasdijk, aangelegd in de jaren '30 van de vorige eeuw in het kader van de Maaswerken. De kastelen Hattert en Makken bij Vierlingsbeek zijn nagenoeg geheel verdwenen, wel is een deel van de grachten nog aanwezig. Een goede bevaarbaarheid van de Maas was nodig voor het transport van kolen uit de Limburgse mijnen. In 1913 werd een wet aangenomen om de Maas te verbeteren. Er werd voorzien in de aanleg van stuwen en schutsluizen in het traject tussen Maastricht en Grave. In het kader hiervan is een meander bij Boxmeer afgesneden en is het sluizencomplex bij Sambeek aangelegd. De werkzaamheden zijn uitgevoerd tussen 1918 en 1929. Vanaf september 1939 is gewerkt aan versterking van de Maaslinie. Doel was de vijandelijke opmars minstens een halve dag te vertragen om de noodzakelijke voorbereidingen aan de Peel-Raamstelling te treffen. Tussen Maasbracht en Cuijk zijn bijna driehonderd kazematten van verschillende typen gebouwd. Daarnaast werden springladingen aangebracht in bruggen en in de veerponten over de Maas. De meeste kazematten zijn tijdens de Duitse aanval in 1940 vernietigd of nadien opgeruimd.

er zijn er ruim twintig bewaard gebleven.

**Cultuurhistorische
Vlakken:**

Het Maasheggegebied
Maasterras Noord
Maasterras Zuid